

RAMADERS I CAÇADORS. LA GESTIÓ DELS RECURSOS ANIMALS

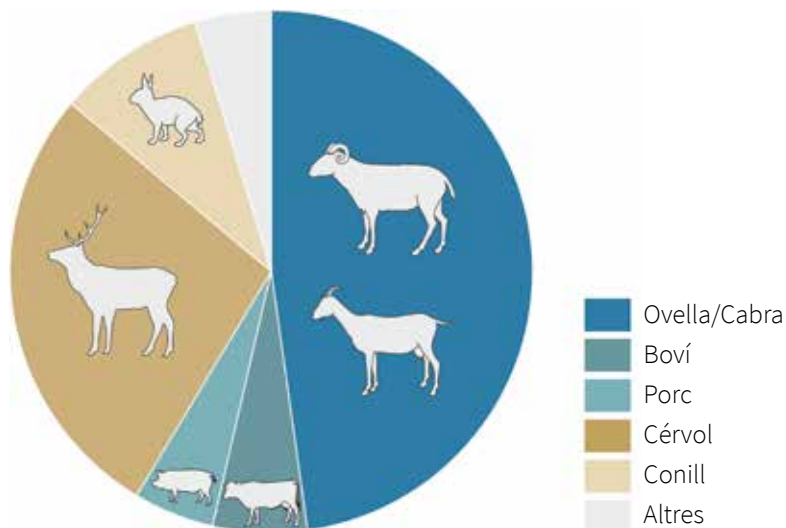
Carmen Tormo Cuñat
Museu de Prehistòria-SIP

Les restes de fauna que apareixen als jaciments arqueològics (ossos, dents, banyes i petxines) aporten una informació valuosa sobre les espècies animals del passat, sobre l'economia ramadera i cinegètica de les poblacions que habitaven aquests indrets i sobre les característiques mediambientals del seu entorn. La disciplina que s'encarrega de l'estudi d'aquests materials es denomina arqueozoologia.

A partir d'aquestes restes, els estudis arqueozoològics tracten d'obtenir dades relatives a la taxonomia i l'anatomia dels animals, el seu estat de conservació, a més de determinar el nombre mínim d'individus de cada espècie, l'edat de mort, el sexe, etc., tot això amb l'objectiu d'establir la relació que tenien les comunitats passades amb la fauna, i respondre a preguntes com ¿per a què utilitzaven els animals? o ¿quins recursos aportaven el bestiar o les espècies caçades? En definitiva, l'arqueozoologia pretén fer una reconstrucció de l'economia es-

tablint la interacció home-animal al llarg de la història (Silver, 1980; Klein i Cruz-Urbe, 1984; Davis, 1989; Chaix i Méniel, 2005).

La major part de les restes trobades a la Lloma de Betxí són conseqüència dels rebutjos de menjar i generalment es troben molt fragmentades. Menys habituals són les que apareixen en contextos culturals o funeraris, potser com a ofrenes, que es conserven millor. Les modificacions observades en els ossos són nombroses i de diversa procedència. S'han documentat fractures, talls i incisions relacionats amb les pràctiques carnisseres. Els carnívors, en concret els gossos, també han deixat marques de mossos, fet que fa suposar que van ser alimentats amb les deixalles del menjar. Altres alteracions registrades són les postdeposicionals que són les modificacions que pateixen les restes després de ser abandonades i/o soterrades (Lyman, 2008).

Representació de les principals espècies documentades a la Lloma de Betxí.

En un estudi arqueozoològic és molt important establir les edats de mort de les espècies documentades ja que ens permeten conèixer el mode de gestió del bestiar, és a dir, si aquest es destina per al consum de carn, per l'obtenció de productes secundaris, com la llet o la llana, o com a força de treball (càrrega, transport, tir); i, en el cas dels animals silvestres, quin tipus de caça (oportuniste o selectiva).

Al poblat de la Lloma de Betxí s'han identificat restes d'espècies domèstiques i silvestres (Sarrión, 1998; Tormo i de Pedro, 2013). Ambdós grups apareixen amb una freqüència semblant, encara que el grup dels domèstics ha proporcionat una quantitat més gran de restes (58,7%) que el dels silvestres (41,3%).

La cabanya ramadera estaria formada principalment per un ramat d'ovelles (*Ovis aries*) i cabres (*Capra*

hircus), a més d'un ramat menys nombrós de bovins (*Bos taurus*) i porcs (*Sus domesticus*). D'altra banda, i dins d'aquest grup domèstic, es troben els gossos (*Canis familiaris*).

Les ovelles i les cabres es van explotar per a obtenir carn i productes secundaris com la llet, el formatge i la llana. Les edats de mort mostren totes les cohorts d'edat, és a dir, se sacrifiquen nounats i cries menors de tres mesos per a aconseguir la llet de les mares, individus juvenils i subadults que ja han aconseguit un pes estimable per al consum de carn, i també adults entre tres i sis anys. Això indica que la comunitat viva principal d'aquest ramat es componia d'individus adults joves entre dos i tres anys, destinats a la reproducció i l'obtenció de llet. El manteniment d'alguns individus fins als sis anys podria estar relacionat amb l'elaboració de llana. L'explotació del bestiar boví també està basada en un model mixt de producció de carn i llet, encara que alguns individus serien sustentats fins a l'edat senil per a ser utilitzats com a força de treball. Els porcs són aprofitats per al consum de carn i se sacrifiquen preferentment entre els sis i els disset mesos d'edat.

A més de ramaders, els habitants de la Lloma de Betxí també eren caçadors. La varietat d'espècies abatudes és àmplia, encara que se centra principalment en el

cérvol, les restes del qual només són superades per les de les ovelles i les cabres. El conill també és un taxó recurrent, encara que en menor grau que el cérvol.

Les espècies silvestres documentades en el jaciment són el cérvol (*Cervus elaphus*), el porc senglar (*Sus scrofa*), el cabirol (*Capreolus capreolus*), la rabosa (*Vulpes vulpes*), el conill (*Oryctolagus cuniculus*), la llebre (*Lepus granatensis*), la perdiu (*Alectoris rufa*), el teixó (*Meles meles*), la tortuga leprosa (*Mauremys leprosa*), el gripau comú (*Bufo bufo*), el fardatxo ocel·lat (*Lacerta lepida*), i la colobra (*Elaphe* sp.). Els recursos que poden aportar aquests taxons són la carn, les pells, els ossos i les banyes, com a matèria primera, a més de tendons, greix, etc.

La distribució espacial de les restes de fauna ha coadjuvat a determinar la funcionalitat d'algunes zones del poblat. Els ossos apareixen majoritàriament fora de les estances edificades (62,3 %), i aquestes queden prou netes de despulles. L'Habitació I és l'estança amb més quantitat de restes (5,5 %) i espècies, tant domèstiques com silvestres. Abunden les ovelles, les cabres, el cérvol i el conill, encara que també s'hi documenten bovins, porc, porc senglar, rabosa, llebre, perdiu, tortuga i fardatxo.

Fragment proximal de fèmur d'ovella (*Ovis aries*) menor de dos anys d'edat. Les fletxes indiquen les incisions causades per un ganivet durant el descarnament.

LLB 2013
a/3
UE 1108
16-9-2013

Entre les restes de cérvol destaquen, per la gran quantitat que hi ha, les de banyes, algunes d'elles amb marques de manipulació. És possible que aquesta estança fóra utilitzada com a rebost i cuina, i potser com a taller per a la fabricació d'objectes d'os o de banya.

Però on s'acumula la major quantitat de restes és en el sector oest (14,6 %) i, sobretot, en el sector est (47,7 %), que són les zones que envolten les estances, i que van poder actuar com a femers del poblat.

Cal destacar, per la seua singularitat, la troballa d'alguns depòsits especials al sector est. Es tracta de les restes d'un gos amb marques d'escorxament i evisceració, localitzat al costat d'un enterrament humà (Sanchis i Sarrión, 2004); les restes d'un esquelet complet de cabra prenyada (Tormo i de Pedro, 2013), i dos depòsits més amb algunes parts anatòmiques d'ovelles i cabres difícils d'interpretar de moment.

D'aquesta manera, els estudis arqueozoològics duts a terme a la Lloma de Betxí ens aporten una valuosa

informació sobre les pràctiques ramaderes i cinegètiques de les comunitats prehistòriques de l'edat del bronze a la zona valenciana. Durant aquesta època la ramaderia s'ha consolidat com a base econòmica, juntament amb l'agricultura, als poblats peninsulars. El bestiar no es considera únicament com a productor de carn sinó també com a font de productes secundaris amb possibilitat de crear un excedent i, per tant, susceptible d'intercanvi (Martínez Valle i Iborra, 2001-2002; Iborra i Sanchis, 2011).

< Depòsit amb restes òssies de tres ovelles.
Campanya d'excavació de 2013.